

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**S. Augustinus, Episcopus in Africa Hipponensis, Veritatis
Evangelico-Catholicæ In Potioribus Fidei Controversiis
Testis Et Confessor, Contra Bellarminum Et Alios
Scriptores Papæos, antiquos pariter & ...**

Reiser, Anton

Francofvrti, 1678

Liber Terius De Laicis

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72506)

vid. D.
Calixt.
resp. c.
Mogunt.
part. alt.
num. 28.
seqq.

semper talem egisse vitam. Johannes quoque non negat, Christum aliquando nihil habuisse proprii, nec in speciali, nec in communi; sed negat, Christum semper *talem egisse vitam*. Hæc omnia & adhuc plura ibidem Bellarminus, partim ne Nicolaus in re Fidei aliquid erronei decrevisse, partim ne eidem Johannes videatur contrarius; quod utrumque sicut omnino negare non potuit Bellarminus, ita dum ad ductum laudati Cardinalis de *Turrecremata* contrarias hasce Pontificum & sibi invicem oppositas Definitiones Juri Canonico insertas inter se studuit conciliare, fecit quidem, quod fidelem & industrium Romanæ Sedis & jactatæ Infallibilitatis Papæ Defensorem decere existimavit, sed non eo per omnia successu, ut nihil contradictionis remaneret, officioque satis ex asse possit videri fecisse, quod sine multo labore Lector judicio qualicumque præditus, rem cum re, causam cum causâ, Sententiam cum Sententiâ conferens deprehendet, atque Bellarminum non adeo feliciter Mediatoris vel Conciliatoris partes in hæc Controversiâ, duos Pontifices sibi invicem adversarios concernente, sicut in aliis pluribus suscepisse observabit. Nunc ante, quàm Monasterio, quod duce Bellarmino sumus ingressi, eodem duce post non planè nulla labyrinthorum fastidia egrediamur, adpendicis & Corollarii loco unum adhuc ex Augustino de Statu Monachismi testimonium adponere juvat, ac Perfectionis Monachalis jactatoribus objicere, quod

16. quæst.
1. c. Legi

Gratianus Juri Canonico voluit insertum: *Etiã atq; etiã cogitanti, quid sit utile Salutariorum, quibus in Christo nutriendis servimus, nihil aliud mihi potuit occurrere, nisi, non esse istam viam dandam servis Dei, ut se facilius putent eligi ad aliquid melius, si facti fuerint deteriores; & ipsis enim facilius lapsus, & ordini Clericorum indignissima sit injuria, si desertores Monasteriorum ad militiam Clericatus eligantur, cum ex eis, qui in Monasterio permanent, non tamen nisi probatiores atque meliores in Clerum adsumere soleamus, nisi forte, sicut vulgares dicunt, malus choraula est, bonus symphoniaicus, ita iidem ipsi vulgares de nobis jocabuntur, dicentes, malus Monachus est bonus Clericus. Nimis dolendum est, si ad tam ruinofam superbiam Monachos furrigamus, & tam gravi contumeliâ dignos putemus Clericos in quorum numero sumus, cum aliquando bonus etiam Monachus vix bonum faciat Clericum, si adsit ei sufficiens Continentia, & tamen desit Instructio necessaria, aut Perfectionis regularis integritas. In quo Augustini testimonio cæteris omnibus prætermisissis illud in primis consideratione videtur dignum, quâ ratione cum jactatâ perfectione Monachali possit consistere, ut bonus etiam aliquando Monachus vix bonum faciat Clericum?*

vid. Cel.
lot. de
Hier. p.
323. Lau.
noj. Ad.
fert. In.
quif. in
Privil. S.
Medardi,
pag. 510.

LIBRI TERTII

DE

LAICIS,

CAPVT DECIMVM SEPTIMVM, & seqq.

DE

Magistratus Politici Curâ circa Religionem.

PRætermisissis in tertio hoc de Ecclesiæ Membris libro omnibus Controversiis antecedentibus, quas Bellarminus prolixè satis, contra antiquiores pariter & Recentiores Anabaptistas, de Magistratus Politici Divinâ Authoritate, in impiis etiam atque infidelibus, ejusdemque potestate Legislatoriâ & Bellicâ tractavit, utpotè in quibus sibi non contrarios habet Evangelicos, Anabaptistarum & his similium errores ex Scriptura Sacra & Antiquitate orthodoxa constanter damnantes & refutantes; ad eam sine omni ambage nos vertimus Quæstionem, quæ de cura Magistratus Politici circa Religionem agit, & quidem tam in genere, quam in specie; quamvis quæ in genere circa hanc Controversiam ex Augustini authoritate veniunt notanda, jam supra suum habuerint locum, ubi de Regimine Secularium in Ecclesia actum fuit, quibus amplioris illustrationis causa id videtur adhuc posse & debere addi, quod laudatus paulò ante *Gratianus* ex Augustino Juri Canonico inseruit, ad rem præsentem omnino pertinens:

Tom.

„*Temporibus Prophetarum* omnes Reges, qui in populo Dei non prohibuerunt nec ever-
 „terunt, quæ contra Dei præcepta fuerant instituta, culpantur; & qui prohibuerunt
 „& everterunt, supra aliorum merita laudantur. Et Rex Nabuchodonosor, cum ser-
 „vus esset Idolorum, sacrilegam constituit Legem, ut Simulachrum adoraretur; sed
 „Ejus impiæ constitutioni, qui obedire noluerunt, piè fideliterque fecerunt. Idem
 „tamen Rex Divino correctus miraculo piam & laudabilem Legem pro veritate con-
 „stituit, ut quicumque diceret blasphemiam in Deum, cum domo suâ penitus interiret.
 „*Et in antecedentibus:* Imperatores, quando pro falsitate contra veritatem malas con-
 „stituant Leges, probantur benè credentes & coronantur perseverantes; quando au-
 „tem pro veritate contra falsitatem bonas constituunt Leges, terrentur sævientes &
 „corriguntur intelligentes. Quicumque ergò legibus Imperatorum, quæ pro Dei ve-
 „ritate feruntur, obtemperare non vult, grande acquirit Supplicium; quicumque verò
 „legibus Imperatorum, quæ contra Dei veritatem feruntur, obtemperare non vult,
 „grande acquirit præmium. Quæ verba non de Legibus solum Politicis, sed Ecclesia-
 „sticis etiam intelligenda esse, nemo non videt, id quod satis clarum de curâ Magistra-
 „tûs Politici circa Religionem Divinitus commissa præbet testimonium & pro Subdito-
 „rum quorumvis debita obligatione adque eam respectu argumentum. Addantur ea
 „Augustini verba, quæ Bellarminus idèò adducit, ut ad Magistratum pertinere Religio-
 „nis defensionem ostendat, & videbit Lector, non parùm ex eorum applicatione rem
 „hanc juvari. Restant nunc in specie ea breviter discutienda, quæ de Magistratûs Pô-
 „litici debito partim contra libros hæreticorum, partim contra ipsos hæreticos, corpora-
 „libus pœnis, quin ipsâ etiam morte mulcandos, in medium & quidem ex Augustino
 „quoque Bellarminus adducit. *Prius quod attinet*, libros videlicet hæreticorum, statuit
 „de iis, quod jure interdiciantur & excurantur, anthoritate nimirum & mandato Magistra-
 „tûs Politici. Id ut Lectori persuadeat, post alia Ecclesiæ Doctorum testimonia ad Au-
 „gustinum quoque provocat, monentem, *Hæreticum esse vitandum, ne infirmos fallat aut*
 „*parvulos &c.* Exindè sequentem in modum arguatur Bellarminus: *Si tantopere vitanda*
 „*sunt hæreticorum Colloquia, quanto magis libri; nam oratio in libris scripta est magis composita*
 „*& artificii plena, quam qua in colloquiis usurpatur. Deindè, est semper ad manus; nam*
 „*Conciones & colloquia sunt rara, & verba ore prolata mox transcunt, verba autem in libris*
 „*manent perpetuo & semper nobis adsunt, nobiscum peregrinantur, nobiscum domi sedent.* Præ-
 „*terea, magis sparguntur; potest enim aliquis per libros toti ferè terrarum orbi simul loqui, li-*
 „*bri multorum domos & cubicula penetrant, quos eorum Author nunquam vidit, & ad quos for-*
 „*tè nunquam admitteretur.* Quæ his instantiæ possent opponi, ea inprimis, quæ Vox vi-
 „va docere, trito & per Experimentiam probato dicitur Veriverbio, prolixè nunc non ur-
 „geo, Augustini etiam adprobans monitum, quo ad Apostoli ductum hæreticos consul-
 „tum duxit esse vitandos, infirmis præsertim & parvulis, ob Judicii defectum à falsis vera
 „discernere impotentibus. Id tantùm noto, non indè sequi, omninò interdiciendos
 „esse & comburendos omnes omnium hæreticorum libros, cum si Augustinum alibi
 „consulamus, multa ex Eo liceat depromere, quæ aliud planè possunt suadere. Quæ-
 „cunque enim Is in gratiam librorum à Philosophis Gentilium scripsit, certâ ratione et-
 „iam hic aliquem habere debent locum. Egregia autem sunt, quæ augustus Doctor in
 „hanc rem scripsit: *Philosophi, qui vocantur*, si quæ vera fortè & Fidei nostræ accom-
 „moda dixerunt, maximè Platonici, non solum formidanda non sunt, sed & ab eis, tan-
 „quam injustis possessoribus, in nostrum vendicanda usum. Sicut enim Ægyptii non
 „solum Idola habebant & onera gravia, quæ populus Israel detestaretur & fugeret, sed
 „etiam Vasa atque ornamenta de Auro & argento, quæ populus ille Ægypto exiens
 „sibi potius tanquam ad usum meliorem clanculò vendicavit, non autoritate propriâ,
 „sed præcepto DEL, ipsis Ægyptiis nescienter commodantibus ea, quibus non benè
 „utebantur; sic omnes Gentilium doctrinæ non solum simulata & superstitiosa figmen-
 „ta, gravesque sarcinas supervacanei laboris habent, quæ unusquisque nostrum duce
 „Christo de societate gentilium exiens abominari debet atque devitare, sed etiam libe-
 „rales Disciplinas usui Veritatis aptiores & quædam Morum utilissima continent præ-
 „cepta, deque ipso uno Deo colendo nonnulla inveniuntur apud ipsos vera, quod tan-
 „quam Aurum & argentum eorum, quod non ipsi instituerunt, sed de quibusdam qua-
 „si Divinæ Providentiæ, quæ ubique est infusa, merallis eruerunt, & quo perverse atq;
 „injuriòse ad obsequia Dæmonum abutuntur, quàm ab eorum miserâ societate sese ani-

c. Imperatores, distinct. 9.

Epist. 62.

lib. II. de Doctr. Christ. cap. 40.

„mo separat, debet ab eis auferre Christianus ad justum Evangelii prædicandi usum. Quæcunq; hic Augustinus in commendationem Spoliorum Ægypti, & per adplicationem librorum Gentilium non abolendorum, sed in usum Christianæ Veritatis converendorum bene scripsit, & exemplis non solum Mosis, Prophetarum ante & post Christum maximi, sed & illustrium Ecclesiæ Doctorum, *Cypriani, Lactantii, Hilarii, Optati,* aliorumque illustravit, quam optime ad libros hæreticorum certâ ratione quadrant, ut potè qui ut plurimum non ita erroribus in totum sunt referti, ut non hic & ibi in iis aliqui Divinæ Veritatis Radii transpareant, qui ipsi debitâ collectâ industriâ errantibus lumen accendere possunt, ut eò faciliori industriâ ab erroribus possint liberari. Bellarminus certè non semel ex Eorum Scriptis, quos tanquam hæreticos sibi sumsit refutandos, contradictiones varias collegit, nullum, ut opinor, alium in finem, quam ut contraria juxta se posita magis luceant, & perid, quod ipsi quidem videtur verum, adversarius ad erroris agnitionem eò promptius ducatur; quem is laborem & contra hæreticos disputandi methodum observare non potuisset, si omnes omnium hæreticorum juxta partiale Ejus judicium libri flamma fuissent absumti. Et ut de studio Evangelicorum contra hæreses agentium simile habeamus Exemplum, careret orbis verè Catholicus insigni *Confessionis Catholice* opere, æternâ laude digno, si omnes libri Vulcano tradi deberent, in quibus hæreses & errores damnati traduntur; qui potius maximo cum emolumento à nobis leguntur, eaque diligenter seliguntur, quæ per singularem Dei providentiam ex iis ad Orthodoxæ Veritatis confirmationem inservire possunt, ipsis hostibus non raro præter mentem & intentionem suam, adeoque ut videtur, invitè ei testimonium præbentibus, præjudicio non contemnendo, sed ex debito maximi æstimando, dum juxta Samsonicum ænigma præter solitum naturæ ordinem cibus egreditur de comestore & dulcedo de forti, quidquid etiam iis videatur, quibus non nisi domestica & quotidiana placent, stomacho ad ea, quæ non planè nullo labore & aliundè comparantur, fastidiente. Similis est Augustini locus, quem *Gratianus* in Jure Canonico suppeditat, sequentia ad citationem ex Poëta gentili Apostolicam scribentis: *Si Paulus, nescio cujus, alieni*

genæ testimonium, quia verum comperit, etiamsi ipse attestatus est; cur nos, apud quemlibet invenerimus, quod Christi est, & verum est, etiamsi ille, apud quem invenitur, perverus & fallax est, non discernimus vitium, quod homo habet, & Veritatem, quam non suam, sed Dei habet? Et ut in specie de hæreticorum libris Augustinum audiamus testem, referti huc potest,

De Verâ
Relig.
cap. 6.
cap. 4.

quod alibi in genere de hæreticis scripsit: *Vitium Ecclesiæ gentibus ad materiam operationis suæ, hæreticis ad probationem doctrinæ, schismaticis ad documentum stabilitatis suæ, Judæis ad comparationem pulchritudinis suæ.* Et post aliqua: *Vitamur hæreticis, non ut adprobemus eorum errores, sed ut Catholicam adversus eorum insidias Disciplinam adserentes, vigilantiores simus & cautiores, etiamsi eos ad Salutem revocare non possimus.* Ubi nullum planè debet esse dubium, quæcunque hic de usu hæreticorum monuit Augustinus, de eorum libris etiam intelligenda esse. Undè patet, Augustini Sententiam non fuisse, hæreticorum quæ talium libros omninò abolendos aut in pulverem convertendos,

Multò minus existimari debet, quod alterum est præsentis Controversiæ caput, Eum tali rigore erga homines hæreticos procedi voluisse. Bellarminus quidem ad luas trahere partes conatur Augustinum Doctorem, concedens, quod aliquando senserit, hæreticos non esse vi cogendos ad Fidem, sed addens, Eum id retractasse & prolixè probasse, esse vâ utilissimum, hæc tamen cum conditione, quod semper exceperit Supplicium Mortis; non quod illos hoc non mereri putaret, sed tum, quia hoc decere Ecclesiæ mansuetudinem existimabat, tum etiam, quia nondum extabat ulla Lex Imperatorum, quâ hæretici juberentur occidi.

NB.

Quod autem Augustinus existimaverit, justum esse, si hæretici occiderentur, inde perspicuum esse putat Bellarminus, dum alicubi ostendit, quod si morte punirentur *Donatistæ, justè punirentur.* Alibi etiam scripsit: *Occidunt animas, adstinguntur in corpora sempiternas faciunt mortes, & temporales se perpeti conqueruntur,* ubi dicit, juxta Bellarminum, falso illos conqueri, quod occiderentur ab Imperatoribus; tamen si etiam esset verum, adhuc injustè conquererentur. Et iterum alibi dicit, *Ecclesiam quidem nolle ullum occidi hæreticum, tamen sicut domus David non potuit habere pacem, nisi Absalon extingueretur, & David pace regni inærorem mortis filii consolatus est; sic cum ex legibus Imperatorum contra hæreticos sequitur mors aliquorum, Ecclesiam materni cordis dolorem lenire ac sanare tantorum populorum liberatione.* Sixtus Senensis hanc Quæstionem tractans, sequentia Retractionis

Tract. 11
in Joh.

Epist.
50. ad
Bonif.

„ nis Augustinianæ verba laudat: *Mea primitus Sententia erat, neminem ad unitatem*
 „ Christi esse cogendum; verbo esse agendum, disputatione pugnandum, ratione vin-
 „ cendum, ne fictos haberemus Catholicos, quos apertos noveramus hæreticos. Sed
 „ hæc opinio mea non contradicentium verbis, sed demonstrantium superabatur ex-
 „ emplis. Nam primò mihi opponebatur Civitas mea, quæ cum tota esset in parte Do-
 „ natistarum, ad unitatem Catholicam timore Legum Imperialium conversa est; quam
 „ nunc videmus ita hujus detestari perniciem, ut in eâ nunquam fuisse credatur. Ita &
 „ aliæ (civitates) multæ, quæ mihi nominatim commemorabantur, ut ipsis rebus agno-
 „ scerem, etiam in hæc causâ rectè intelligi posse, quod Scriptum est: *Da sapienti occa-*
 „ *sionem, & sapientior erit.* Idem Sixtus de eodem Augustino testatur, Eum verba Chri-
 „ sti, dicentis, *sinite simul utraq; crescere usque ad messem, explicantem monere, eam in hoc tan-*
 „ *tum casu servanda esse, quando zizania sine extirpatione tritici non possunt extirpari, id est,*
 „ *quando heretici nequeunt occidi & extingui, nisi etiam cum eis Catholici trucidentur; sed cum*
 „ *metus iste non subsit, & crimen eorum notum sit & execrabile, nec tales habeant defensores, per*
 „ *quos Schisma possit contingere, tunc adversus eos Severitatem esse exercendam.* Post plures
 „ alios hoc argumentum proximis duobus Seculis non arramento, sed sanguine defeci-
 „ rentes, novissimè & prolixissimè, sed & rigorosissimè de eo egit Professor non ita pri-
 „ dem Lovaniensis, *Johannes Sinnichius*, Saulem Ex-Regem Orbi erudito quasi redivivum
 „ novo genere commentandi sistens, qui plura etiam in hanc rem ex Augustino testimo-
 „ nia congestit, quibus perspicuè esse existimavit, *Imperatores, Reges ac Principes quos-*
 „ *que Christianos non modò posse, sed etiam debere suas ditiones in unicâ, verâ*
 „ *Catholicâ, Apostolicâ Religione continere, omnesque ejusdem Religionis desertores*
 „ *ad reditum pro viribus compellere, refractarios aliis deficientibus mediis efficacibus*
 „ *& opportunis Supplicio etiam extremo adficere.* *Addit*, Quando ad pacationem
 „ Ecclesiæ necessaria judicabitur cædes hæreticorum, procul dubio ex Augustini men-
 „ te ad Principes Christianos pertinet eam inferre, ita ut, si id negligant, rationem red-
 „ dere de suo Imperio nequeant. *Et iterum in sequentibus scribit: Quoniam Sectarii,*
 „ *Ecclesiam modò vexantes ac pro viribus dissipantes, utuntur potissimum autoritate*
 „ *Augustini, ut suam à gladio Seculari Immunitatem impunitatemque adstruant; idcir-*
 „ *cò crebrius autoritate Ejus in hæc uti libuit materiâ, ut adpareat, quàm fuerit eis in*
 „ *eo adversus, in quo jactant ipsum se habere Patronum. Constat enim redargui ab Ipso*
 „ *Donatistas exemplo interemtionis Idololatrarum & veneficorum, quam fatebantur*
 „ *justam, & nihilo minus præterentes, hæreticorum cædem esse injustam. Adferit,*
 „ *hæreticos esse fures & latrones, adeòque ei obnoxios Supplicio, cui fures & latrones.*
 „ *Dicit, similem esse pœnam hæreticorum & Martyrum, sed dissimilem causam, & ideò*
 „ *hos non illos esse Martyres reputandos, quia non pœna Martyrem faciat, sed causa.*
 „ *Irridet præterea Donatistas, qui jure punitos voluerunt haberi Martyres. Hæreticos*
 „ *censet Supplicio dignos, utique extremo, inquit Sinnichius, pro quo mitigando apud*
 „ *Judices intercedebant Episcopi. Justificat factum Constantini, jubentis hæreticos*
 „ *in campum, id est, ad Supplicium duci, Sinnichius iterum ex titulo de Verborum signifi-*
 „ *catione scribit. Addit porro, eos pati & merito criminum & ordine potestatum, ubi cri-*
 „ *minum nomine hæreses intelliguntur & schismata, quæ & hic Sinnichius paraphrasis est.*
 „ *Censet eos non justè de Suppliciis posse conqueri, quamdiu se non purgent ab hære-*
 „ *sium ac Schismatum sacrilegiis. Post citatam à Sixto Senensi Retractionem, Sinnichius*
 „ *hanc addit, ut potè posteriorem: Sunt duo libri, quorum titulus est, Contra partem Do-*
 „ *nati, in quorum primo dixi, Non mihi placere ullius Secularis Potestatis impetu*
 „ *Schismaticos ad Communionem violenter arctari, & verè tunc mihi non placebat,*
 „ *quâ nondum expertus eram, vel quantum mali eorum auferret impunitas, vel quan-*
 „ *tum eis in melius mutandis conferre posset diligentia Disciplinæ.* *Addit Sinnichius,*
 „ *Igitur experientiâ doctus pristinam lenitatem in rigorosiore mutavit severitatem.*
 „ *Vnde cum circa finem Vita adversus Iulianum hæreticum Pelagianum scriberet, & ille Episco-*
 „ *palem audientiam pro hæreticis jam antea damnatis denuò flagitaret, respondit: Hæresis non*
 „ *adhuc examinanda ab Episcopis, sed coercenda est à Potestatibus Christianis. Antè*
 „ *quosq; de eodem Iuliano aliisq; Pelagianis ad Papam Bonifacium scripsit: Istorum Superbia*
 „ *hanc etiam captare intelligitur gloriam, ut propter illos orientis & occidentis Synodus*
 „ *congregetur, orbem quippe Catholicum, quoniam pervertere Domino eis resisten-*
 „ *te nequeunt, commovere saltem conantur, cum potiùs vigilantia pastorali post fa-*
 „ *ctum illis competens sufficiensque Judicium, ubicunque isti adparuerint lupi, sint*
 „ *con-*

Bibl. S.
lib. 6. An-
not. 60.

Matth. 13

lib. I.
cap. 28.
num. 103.

num. 104.

lib. II.
Retract.
cap. 5.

conterendi. *Hæc omnia ex Augustino pro hæreticorum Supplicio Doctor Lovaniensis, nihilominus fateri coactus*, Sanctum Patrem crebrò inculcare Christianam mansuetudinem in extirpatione hæresum ac schismatum, exigentem, ut vitæ corporali parcatur, dummodò securitati religionis sufficienter provideatur, *ita de hæreticis scribentem ad*
 Epist. 127. conf. Epist. 258. seqq. *Africa Proconsulem: Corrigi eos cupimus, non necari; nec Disciplinam circa eos negligi volumus, nec Supplicii, quibus digni sunt, exerceri. Sicigitur eorum peccata compesce, ut sint, quos pœnitent peccasse.* Ita diversus planè & contraria inter se, diversis utut temporibus, de hæc Quæstione sentiens Augustinus à Doctoribus Papæis producitur, eo suæ partis præjudicio, quod hæreticorum Supplicia, quæ antehæc videri potuit abominatus esse, meliora edoctus postmodum adprobaverit, eaque instantèr & constantèr urserit, id quod gravaminibus Evangelicorum contra sanguinarias hodiernum in Ecclesiâ persecutiones non parum obficeret, si hæc ita nudè & crudè ab augustissimo Doctore contra hæreticos quæ tales fuissent proposita. Videndum igitur, quid de Sancti Patris Sententiâ statui debeat, & quæ mens Ejus fuerit circa hæreticorum coercionem.

Notatu autem digna sunt, quæ celebris hoc Seculo Literator, *Hugo Grotius*, in non paucis Papizans, ad vexatum illud Oraculum, *Compelle intrare*, de Augustini Sententiâ non semper eadem observavit: *Facit hic locus me memorem* eximii inter Veteres Doctoris, qui, cum antea multis in libris adseverasset, neminem esse ad professionem Fidei cogendum, quâ in re nihil certè dixerat, quod non ante Eum dixerant Justinus, Athénagoras, Tertullianus, Arnobius, Minutius, Lactantius, & quotquot alicujus ante nominis vixerant; mutata mox nonnihil (NB. *non nihil, non autem omnino*) Sententiæ hujus loci obrendit auctoritatem, quasi debeant cogi, qui sepes constituunt, hoc est, ut Ipse interpretatur, qui divisiones in Ecclesiâ quaerunt. Nimirum vel hoc adparet exemplo, quanto aliter judicemus, cum res ipsas sine adfectu introspicimus, aliter cum facti quæstio incidit, quo fit, ut non semper sint *σφώτεροι αὐτῶν τῶν ἑσθίωντων*. Expressit hoc illi Donatistarum pertinacia, quos, ut undique urgeret, etiam hoc telum arripuit; cum tamen hic locus manifestò pertineat ad gentes Fidem adhuc non professas, quas Ille ne tunc quidem cogi voluit, cum Christianos ad professionis unitatem cogendos arbitraretur. Atqui quàm multa sunt *ἐν ταῖς παραβολαῖς*, quæ in re significante sensum habent proprium, in re significatâ non nisi valde figuratum. Quid, quod ne in ipsâ quidem fabulâ *ὡς ἄνδρες* de pœnis corporalibus aut minis pœnarum potest intelligi? Non enim eo modo convivæ cogi solent, sed importunâ flagitatione. Dicitur *Matth. 14.* *Marc. 6.* *Galat. 2.* *Ann. 385. num. 6.* *vid. D. Dorich. Anti-Chrif. p. 217.* *tur* Jesus coegisse discipulos, ut navem intrarent, quod certè nec trudent nec trahendos fecit, sed Magisterii sui auctoritate. Rursum duo illi, qui Emaudentem ibant, Jesum *παράβουον*, ut secum maneret, instantèr rogando scilicet. Dicitur Petrus coegisse gentes ad Judaismum, non vi ullâ scilicet, sed exemplo. Sic igitur gentes ad Fidem quasi coactæ, dum Apostoli Eorumque adjutores illis instabant *ἐναλπίως, ἀναλπίως*, per Christum obtestantur, addunt dictis miraculorum auctoritatem & *innocentissimam* Viti exemplum. Benè hæc Grotius ad illustrandam Parabolæ mentem & ad mitigandam Augustini de coercionem hæreticorum Sententiâ. Egregia est etiam observatio *Spondani*, Annalium Baronianarum Epitomatoris & Continuatoris diligentissimi, sequentia circa hanc Quæstionem notantis: *Quamvis minimè reprehensum fuerit aliquando, adversus hæreticos auxilium implorare Principum, quod Augustinus & alii sæpe probantur fecisse, idq. fieri ritè & legitime idem adversus Donatistas disputans demonstrat, sed & hoc ipsum a Maximo Imperatore probe utiliterque factum, Leo in Epistola ad Turibium, Asturicensem Episcopum commendat; tamen nullus unquam Sanctorum Patrum laudavit, pœnam capitis adversus eosdem hæreticos posse vel debere procurari a personis Ecclesiasticis. Undè & in Ecclesiâ Catholica usu est receptum, ut, cum quis à Secularibus Magistratibus opem adversus impium expetit, ne Ithaciana partis sectator esse videatur, contestationem illam consultò præmittat, si correctionem expetere incorrigibilium delinquentium, ut tamen citra pœnam sanguinis puniantur. Mirum, in Galliâ hæc ausum scribere Spondanum, cui exempla in contrarium, & recentissima quidem, incognita esse non potuerunt. Quid Evangelici circa Augustini Sententiâ in hæc Quæstione censeant monendum, prolixâ non opus habet deductione, cum si laudata ex Eo testimonia accuratius ponderentur, & debitâ inter se diligentia conferantur, facile adpareat, non adedò procul ab Eo distare Evangelicos, Bellarmino id fateri coacto, quod etsi retractans etiam priorem Sententiâ judicaverit utilissimum, hæreticos vi quadam ad Fidem cogendos, semper tamen mortis Supplicium*

exceperit, existimans, decere id Ecclesiæ mansuetudinem. Et quamvis *Sixtus Senensis* id in hoc casu intelligendum esse putet, quando nimirum zizania sine tritici damno extirpari non possunt, id est, quando hæretici occidi & extingui nequeunt, nisi etiam Catholici unâ trucidentur, quo casu cessante & sublato ex mente Augustini existimat, severitatem erga hæreticos esse exercendam; non tamen advertit, præter Parabolæ intentionem plus etiam ultra eundem esse, ita, ut etiamsi non sperandum sit, zizania in triticum iri mutatum, posse tamen fieri & factum esse, ut ex hæreticis fiant Catholici, sicut Augustinus ipse, intercedentibus Matris devotissimæ precibus, ex errore & hæresi Manichæorum ad Christi Ecclesiam fuit conversus, quo tanquam illustri organo & excellentissimo Doctore, quin & insigni hæreticorum malleo Ecclesia careret, si omnes Manichæi mortis Supplicio fuissent adfecti. Neque etiam *Sinnichius* potuit dissimulare, usum hoc moderamine Augustinum, ut per Ecclesiæ disciplinam corrigi quidem voluerit hæreticos & à Politico Magistratu eorum petulantiam compesci, noluerit autem eos necari aut Supplicio exerceri. Id verò, quod retractavit, & in quo Sententiam mutavit Augustinus est, quod, dum ab initio verbo tantum, disputatione & rationibus agendum censuit cum doctoribus hæreticorum, edoctus postmodum, nihil hâc ratione contra eorum petulantiam effici, sed eos magis semper magisque fieri efferatioris, imò vi etiam adhibitâ rem suam agere & errores disseminare, consultum duxerit, vim eorum vi contrariâ esse repellendam, atque ovile per Magistratûs Politici brachium à luporum immaniter grassantium truculentia defendendum. Notari enim ad percipiendam Augustini mentem probe debet, Eum in hâc suæ mentis mutatione & quali-quali Retractione non de hæreticis in genere quibusvis & quâ talibus, sed in specie de Donatistis, tanquam de hominibus seditiosis, sicariis & Christianicidis agere, qui errores suos per multam vim & insignem strepitum, non sine præsentissimo orthodoxorum periculo propagare studuerunt, id quod antehâc pluribus ex Augustino testimoniis, singulari industria collectis, celeberrimus antehâc Juridicæ Facultatis in Universitate Argentoratensi Senior, *Iustus Majerus*, contra sanguinarium *Cassaris Scioppii* elasticum ita dedit demonstratum, ut nihil planè desiderari possit. De cætero constans fuit Augustini P. 156. Sententia, hæreticos esse quidem vi etiam Politicâ coercendos, quâ hæreticos tamen scqq.

non esse necandos. Egregium certè est, quod alicubi scripsit: *Nullis in Catholica Ec-* lib. III. *clesiâ bonis hoc placet, si usq; ad mortem in quemquam, licet hæreticum, se viatur.* Alibi etiam contra *Frates ad suæ dispensationis curam pertinentes hortatur: Diligite homines,* Crefc. *interficite errores, sine Superbiâ de Veritate præsumite, sine sevitia pro Veritate certate.* cap. 50. *Per-* lib. I. *tinet huc integra Augustini Epistola, quam ad Judicem Apringium scripsit, quâ Eum* contra *monet atque hortatur, ut Circumcelliones Donatistas etiam crimina, quorum accusa-* lib. Petil. *bantur, confessos memor Ecclesiasticæ mansuetudinis mitius puniat, hæc inter alia scri-* cap. 29. *bens: De vobis quidem dixisse Apostolum legimus, quod non sine causa gladium geratis, & Dei* Epist. *litis ministri, vindictes in eos, qui male agunt. Sed alia est Provincia, alia Ecclesiæ causa.* Il. 160. *hujus terribiliter gerenda est administratio, hujus clementer commendanda est mansuetudo.*

Quin & referri huc debet spes illa, quam Augustinus de non planè nullis inter hæreticos concepit, eorumque cum non paucis Christianorum comparatio ab Eodem instituta, scribente: *Multi, qui aperte foris sunt, & heretici adpellantur, multis & bonis* (suo nimi- lib. IV. de *rum sensu) catholicis meliores sunt. Quid enim sint hodie, videmus; quid cras futuri sint,* Bapt. c. *ignoramus. Et idè quidem, apud quem sunt præsentia, quæ futura sunt, etiam quod futuri sunt,* Donat. *jam sunt.* Accedit periculum à nimio contra hæreticos & indebito rigore, quod gravi- cap. 3. *ter idem Sanctus Doctor exposuit: Quidam inveniunt præcepta Severitatis, quibus admo-* *nemur corripere inquietos, non dare Sanctum canibus, et hnicum habere contemptorem Ecclesiæ,* *à compagine corporis membrum avellere, quod scandalizat: Ita perturbant Ecclesiæ pacem, ut* *contentur ante tempus separare zizania, atq; hoc errore excæcati, ipsi potius à Christi unitate se-* *parantur, qualis causa nobis est adversus Schisma Donati.* Ante omnia autem hic legi me- *rentur, quæ Pater augustus eo in libro scripsit, quem Papæi Doctores circa alias Fidei* *Controversias non parvi æstimare solent. Est is, quem contra Epistolam Manichæi fun-* *damentalem scripsit, sub cujus Initium hæc in rem præsentem leguntur: Quanquam Do-* *minus per Servos suos regna subvertat erroris, ipsos tamen homines, in quantum homines sunt,* *emendandos esse potius, quam perdendos jubet. Et quidquid Divinitus ante ultimum illud ju-* *dicium vindicatur, sive per improbos, sive per justos, sive per scientes, sive per nescientes, sive* *occulte, sive palam; non ad interitum hominum, sed ad Medicinam valere credendum est,* *quam qui respuerint, extremo præparantur Supplicio.* Et post aliqua Manichæos ita ad-

loqui-

loquitur: *illi in vos seruiant, qui nesciunt, cum quo labore verum inveniatur, & quàm difficile caventur errores. Illi in vos seruiant, qui nesciunt, quàm rarum sit & arduum, carnalia phantasmata pie mentis serenitate superare. Illi in vos seruiant, qui nesciunt, cum quanta difficultate sanetur oculus interioris hominis, ut possit intueri Solem istum, non quem vos colitis, cœlesti corpore oculis carnis & hominum & pecorum fulgentem atque radiantem, sed de quo scriptum est per Prophetam, Iustitia Solem. Illi in vos seruiant, qui nesciunt, quibus suspiriis & gemitibus fiat, ut quantulacumque parte possit intelligi DEVS. Postremo illi in vos seruiant, qui nullo tali errore decepti sunt (vel fuerunt) quali vos vident deceptos. Ad dantur sequentia, in quibus describit Augustinus, quàm difficulter & quanto cum labore errores Manichæorum superaverit, & manifestum erit, tot hic esse contra sanguinariam hæreticorum quàm talium coercionem argumenta, quot ferè verba leguntur. Agmen claudat monitum, quo Marcellinum Comitem ita in coercionem Donatistarum respicere nolentium citra mortis pœnam versari voluit Augustinus, ne passiones Seruorum Dei, quæ debent esse in Ecclesiâ gloriose, Inimicorum sanguine dehonestentur.* Epist. 118. *Erat jam Bellarminus, Sixtus Senensis, Sinnichius, omnesque alii hæreticæ sanguinarii, nisi mortem & interitum spirantes eorum, quos causâ etiam inauditâ, adeoque non ex debito iudicatâ, Zelo præter scientiam turgidi, pro hæreticis habent & publicè proscribunt, ut plurimum, quid ad definitionem hæresios pertineat, turpiter ignorantes, & hinc non nisi cœco quodam impetu ad extrema quævis tuentes, ipsi, si res iustè examinetur, hæreticorum maximi; eant, inquam, & quem agnoscunt Doctorem fuisse augustissimum Patremque Sanctissimum, ab Eodem discant, nisi dudum aliquid amplius in viâ Veritatis discere, inque salvificâ Divinæ Revelationis cognitione ulterius proficere desiverunt, discant, inquam adhuc semel, quæ Augustini in laudatis ab utraqque parte testimoniis, quibus similia adhuc plura hinc inde in Eius Scriptis extant, mens fuerit & Sententia constans, posterioribus Annis non omninò, sed non nihil saltem ob Donatistarum pertinaciam mutata, semper tamen à cæde & sanguinis effusione abhorrens, utpotè quam ipso teste Bellarmino etiam post Retractionem semper in coercionem hæreticorum voluit exceptam, non idèo tantum, quia tum nulla adhuc Lex Imperatorum extabat, quæ occidi iubentur heretici, quæ frivola Bellarmini est exceptio, id quod tamen argumento esse potest, non esse hanc Legem Ecclesiasticam, Divinâ auctoritate munitam, imò neque Augustini calculo firmatam, sed post Augustini demum tempora, mansuetudine Ecclesiasticâ passim emortuâ, latam; sed quia secundum ipsius Bellarmini iudicium, Ecclesiæ mansuetudinem non decere hunc rigorem existimabat, quem qui hodiernum induunt, cujus Spiritus filii sint, ostendunt.*

Hæc Quæstione de potestate Magistratûs Politici circa punitionem & omnimodam occisionem hæreticorum ad Augustini Sententiam mitiorem sic breviter expeditâ, quantum Lectori Veritatis studioso videbatur posse sufficere, conjunctim, quæ antehac separatim & sparsim, in publicam lucem emissi prodierunt *Tractatus de Controversiis Fidei & generales & speciales Fratrum Valenburchiorum*, qui ab Annis triginta & amplius Augustinianâ Methodo pluribus formis recusâ & auctâ, Ecclesiæ Romanensii probare se studuerunt, submissio opere alio, quod de *Unitate & Schismate* agit, iridem non semel edito cum quibusdam incrementis, in cuius *Libro sexto* dum objectam tyrannidem amoliri student, ex professo *Gerhardum* sibi refutandum sumserunt, omnia readsumendo & prolixissimè ventilando argumenta, quæ in hæc Controversia communiter solent proponi, Augustini etiam auctoritatè non neglectâ, utpotè quam aliàs quoque ubivis occasione datâ solent urgere, quasi nimirum Augustinus in solidum staret à partibus Papæ Romani. Quamvis autem non liceat ob vitandam prolixitatem iteratò hanc ex Augustino tractare Materiam, non tamen prætermittere possum, quò minus pauca quædam ex citato opere, quod Adpendicis instar priori Tomo subjunxerunt, huc adponam, quæ rigorosissimis aliàs iudicii rigorosioris in punitione hæreticorum defensoribus expressit Veritatis amor, cujus radios non paucos inter tenebras errorum obscuriores aliàs etiam emisit apertissimè. In libri igitur citati, partisque ejusdem prioris capite post decimum sextum, ubi, quid propriè in Quæstione sit, quid non sit, ex sua mente indicârunt, sequentia de Augustino legi voluerunt: *Nullus ignorat, eam fuisse Augustini Sententiam, quod à capitali hæreticorum supplicio putaverit abstinendum. Sed non idèo existimavit injustam fore Legem, quæ extremum in hæreticos statueret Supplicium, aut immeritam fore pœnam, si Mors hæreticis inferretur à potestate civili. Dixit ipse, quid secun-*

num. 11.
p. 181.
& seqq.

secundum Mansuetudinem Christianam sentiret esse faciendum; non improbat, quod secundum rigorem Politicum à Christianis Principibus justè poterat fieri. Imò hoc ipsum, quod à Principibus Christianis adversus hereticos ex Regula Justitiæ licitum erat, non tacuit Augustinus: quantumvis judicaret, eum Justitiæ rigorem isto tempore suo adversus hereticos non esse exercendum. Et postquam mutationis Sententiæ ab Augustino factæ meminerunt, hæc porro Lectori observanda commendârunt: Pro circumstantiis sui temporis judicavit, hereticis non esse inferendam Mortis pœnam. Nec mirum est, Eum id tenuisse, tum quia mitior Sententia naturaliter est gravior, tum quia nec dum extabat eo tempore ulla lex Imperatorum, pœnam hereticorum in quoslibet hereticos proponens, uti notavit Bellarminus: Tali lege non extante judicavit, ab extremo Supplicio esse abstinendum rogandosque Judices, ne illud inferrent; maxime cum minorem pœnam auctoritate publicâ constitutam sciret Ecclesiæ perutilem. Ubi etiam ad duplex testimonium, quod Gerhardus ex Augustino pro Donatistis, ne occiderentur, intercedente objecerat, responderunt, his inter alia verbis sunt usi: *Due sunt causæ, cur id roget. Una propter Conscientiam, quia, solis Ecclesiasticis coram Judicibus Imperatoriis causas Ecclesiasticas insinuantibus, indecens videbatur Augustino, si ad instantiam qualemcumque Ecclesiasticorum pœna Mortis cuiuspiam irrogaretur. Altera propter commendandam Mansuetudinem Christianam atque Catholicam. Quamvis enim digni essent Morte, qui de tantis criminibus (NB. Ipsimet Fratres agnoscunt ex Augustino in Donatistis crimina non in rebus Fidei, sed contra Legem Decalographicam) erant confessi, conveniebat tamen Mansuetudini Catholicorum, etiam pro vitâ illorum intercedere, qui vitâ erant indigni; conveniebat etiam honori Martyrum, ne passionem Servorum DEI, quæ debent esse in Ecclesiâ gloriosa, inimicorum Sanguine dehonestentur, uti loquitur Augustinus.* Pluribus iterum interpositis suam de toto hoc negotio quasi ex mente Augustini ita proponunt Sententiam: *Fatemur, pro commendandâ Ecclesiâ mansuetudine faciendum esse, quicquid ullo modo fieri potest sine detrimento fidelium, & quia tempore Augustini magnus erat profectus Religionis Catholicæ ex minoribus pœnis adversus hereticos positis, quemadmodum Ipse variis locis testatum fecit, quod etiam hoc tempore faciunt variis in locis Episcopi Catholici, qui dehortantur Magistratus à pœnâ capitali contra hereticos statuendâ. Si autem incidant tempora, quibus post alia adhibita remedia non videatur cautum securitati fidelium, nisi pœna capitalis adversus hereticos proponatur, non est negligenda securitas fidelium sub pretextu commendandæ Mansuetudinis Ecclesiasticæ; quia non obligantur Magistratus eam sequi Mansuetudinem, quæ hereticorum respectu habet quidem Mansuetudinis speciem, respectu fidelium vero, quorum negligit securitatem, verè crudelis est.* Hæc Fratres quasi ex mente Augustini, quæ uti pleraque non adeò displicent, ita si à thesi ad ipsam deveniamus hypothésin, pervellem, nominetenus expressissent Episcopos, quos vocant, *Catholicos*, & variis quidem in locis, Augustinianæ Mansuetudinis observatores, qui Magistratus dehortentur à pœnâ capitali contra hereticos statuendâ. Nam ut antecedentis Seculi & temporum antè actorum historias non tangam, nemini, qui hodiè vivit, similia innotuerunt Exempla; quin potius, quæ in omnium auribus non ex Rumore vano versantur, sed quæ Fama in publico ebuccinat, & quorum testes vivi super adhuc sunt, contrarium exhibent planè, talia videlicet non Christianæ, non Catholicæ Mansuetudinis, sed tantæ crudelitatis contra nullius criminis (nisi Religio Evangelica, uti olim, pro crimine habeatur,) reos exercitiæ documenta, quæ Martyriis antiquorum veræ Fidei Confessorum posteritas, si quæ futura est, non immeritò adnumerabit, sanguinarium pro Pictate eorum, quos negotium hoc tangit, Zelum maximo cum stupore admiratura.

